

Sztuczna inteligencja i inżynieria wiedzy

Lista 2

Jan Jakubik, Piotr Syga, Daria Dziubałtowska

17 marca 2025

1 Cel listy

Celem ćwiczenia jest praktyczne zapoznanie się z algorytmami grania w gry dwuosobowe - algorytmem Minimax oraz jego ulepszeniem z wykorzystaniem alfa-beta cięć.

2 Wprowadzenie teoretyczne

Poniżej znajdują się informacje pomocne w wykonaniu listy zadań. Zakłada się, że po wykonaniu student opanował zagadnienia teoretyczne.

2.1 Definicje

Definicja 1 (Drzewo decyzyjne). *Skierowane drzewo, w którym każdy węzeł reprezentuje stan problemu, a każda krawędź reprezentuje działanie lub wybór, który prowadzi do kolejnego stanu nazywamy drzewem decyzyjnym.*

Drzewo decyzyjne może być wykorzystane do modelowania problemów, w których należy podejmować decyzje, uwzględniając wiele możliwych opcji.

W przypadku gier, drzewa decyzyjne są często używane do reprezentowania możliwych ruchów w grze. Każdy węzeł w drzewie reprezentuje stan gry, a krawędzie odpowiadają możliwym ruchom lub decyzjom, które gracz może podjąć. Łatwo zatem zauważyć, iż stopień wierzchołka odpowiada liczbie możliwych do wykonania ruchów, a zatem nie musi być stały na jednym poziomie drzewa. Gdy gracz dokonuje ruchu, przesuwamy się po drzewie do węzła odpowiadającego nowemu stanowi gry. Koniec gry następuje w momencie dotarcia do liścia. Długość ścieżki (odpowiadająca liczbie rund) może być różna dla różnych liści.

Definicja 2 (Gra o sumie zerowej). *Gry nazywamy uporządkowaną trójką $G = (N, \mathcal{S}, U)$, gdzie N oznacza liczbę graczy, $\mathcal{S} = S_1, S_2, \dots, S_N$ oznacza zbiór skończonych zbiorów strategii graczy od 1 do N , a $U = u_1, u_2, \dots, u_N$ jest zbiorem funkcji użyteczności (wypłaty), które przypisują wartość wyniku dla każdej*

możliwej kombinacji działań graczy. To znaczy $u_i : S_1 \times \dots \times S_n \rightarrow \mathbb{R}$ jest wypłatą gracza i przy założeniu strategii graczy.

Jeśli $\forall s \in S_1 \times \dots \times S_n, \sum_{i \in N} u_i(s) = 0$, to grę nazywamy grą o sumie zerowej.

2.2 Algorytm Minimax

Algorytm Minimax jest strategią przeszukiwania drzewa gry, która służy do podejmowania decyzji w grach dwuosobowych o sumie zerowej, takich jak szachy, warcaby czy go. Algorytm ten dąży do minimalizacji maksymalnej możliwej straty, której gracz może doznać, biorąc pod uwagę ruchy przeciwnika. Algorytm Minimax opiera się na przeglądaniu drzewa gry, gdzie każdy wierzchołek drzewa reprezentuje stan gry, a krawędzie pomiędzy nimi reprezentują ruchy graczy. Liśćmi będą wierzchołki reprezentujące zakończenie gry wygraną jednego z graczy. W praktyce, ze względu na liczbę wierzchołków wzrastającą wykładniczo z głębokością stosujemy limit głębokości oraz heurystyki oceny stanu gry, pozwalające nam ocenić niezakończoną grę w przypadku dojścia do tego limitu. Główne kroki algorytmu Minimax:

1. Przeszukuj drzewo gry, zaczynając od korzenia.
2. Jeśli dotarliśmy do liścia lub zadanej głębokości, zwracamy wartość dla gracza, który aktualnie wykonuje ruch. Dla liścia jest to wynik gry, natomiast przy dojściu do limitu głębokości przeszukiwania - wartość heurystyki oceny.
3. W przeciwnym razie, będąc w aktualnym stanie gry, obliczamy wartość każdego z potomków wierzchołka rekurencyjnym wywołaniem Minimax (od kroku 2).
4. Obecnemu wierzchołkowi przypisujemy wartość maksymalną lub minimalną spośród jego potomków, w zależności od tego, którego gracza reprezentuje ten wierzchołek.

Algorytm Minimax można zoptymalizować za pomocą cięcia alfa-beta, które polega na zatrzymaniu rekurencyjnego przeglądania pewnej części drzewa, gdy określone warunki pozwalają na stwierdzenie, że dalsze przeglądanie nie ma już sensu.

2.3 Alfa-beta cięcie

Algorytm cięcia alfa-beta (*alpha-beta pruning*) jest rozwinięciem algorytmu Minimax, które pozwala na pominięcie rozpatrywania niepotrzebnych węzłów w drzewie gry a tym samym skrócenie czasu przeszukiwania. Algorytm cięcia alfa-beta działa poprzez eliminowanie gałęzi drzewa, które z pewnością nie są optymalne, ponieważ zawierają wyłącznie ruchy, które nie poprawiają wartości funkcji wartości dla danego węzła. Algorytm ten pozwala znacznie zmniejszyć liczbę węzłów, które muszą zostać przeglądnięte podczas przeszukiwania drzewa gry. Główne kroki algorytmu:

1. Uruchom algorytm Minimax na drzewie gry, przeszukując je rekurencyjnie od korzenia.
2. Przechowuj dwie wartości: alfa i beta, początkowo ustawione, odpowiednio, na minus i plus nieskończoność.
3. Dla obecnego wierzchołka drzewa, jeśli jest to wierzchołek poziomu maksymalizującego, wykonaj kroki 4.-6. W przeciwnym razie, wykonaj kroki 7.-9.
4. Dla każdego potomka wierzchołka, wywołaj algorytm cięcia alfa-beta rekurencyjnie (od kroku 3).
5. Jeśli wartość zwrócona przez algorytm jest większa niż alfa, zaktualizuj wartość alfa na wartość zwróconą.
6. Jeśli wartość beta jest mniejsza lub równa alfa, przerwij przeglądanie potomków i zwróć wartość alfa.
7. Dla każdego potomka wierzchołka, wywołaj algorytm cięcia alfa-beta rekurencyjnie (od kroku 3).
8. Jeśli wartość zwrócona przez algorytm jest mniejsza niż beta, zaktualizuj wartość beta na wartość zwróconą.
9. Jeśli beta jest mniejsza lub równa alfa, przerwij przeglądanie potomków i zwróć wartość beta.

3 Zadania

Clobber to gra planszowa dla dwóch graczy rozgrywana na planszy typu szachownica. Początkowo rozgrywana była na planszy o rozmiarze 5x6 pól, jednak coraz częściej rozgrywki prowadzone są na planszy 10x10. Każdy z graczy ma swój własny kolor. Na starcie plansza w całości pokryta jest krążkami tak, że czarne krążki ustawione są na czarnych polach, a białe na białych. Grę rozpoczyna gracz czarny. Gracze poruszają się naprzemiennie. Ruch można wykonać tylko na prostopadłe sąsiadujące pole zajmowane przez krążek przeciwnika. Po wykonaniu ruchu, krążek przeciwnika jest zbity i usunięty z planszy, a krążek gracza zajmuje jego miejsce. Gra kończy się gdy żaden z graczy nie może wykonać już żadnego ruchu. Grę wygrywa gracz, który wykonał ruch jako ostatni.

Korzystając z wiadomości podanych na tej liście oraz na wykładzie, napisz program, który gra w grę Clobber (rozmiar planszy $n \times m = 5 \times 6$, można modyfikować). Program powinien na standardowym wejściu przyjmować planszę startową (np domyślną startową dla gry Clobber), pozwalać na wybór heurystyki oraz dostosowanie parametru d będącego maksymalną głębokością przeszukiwania w drzewie decyzyjnym. Reprezentacja planszy ma mieć postać m linii składających się z n oddzielonych spacjami liczbami – B oznacza krążek gracza pierwszego, W oznacza krążek gracza drugiego, _ oznacza pole puste. Następuje tura gracza pierwszego. Po uruchomieniu, program powinien:

- Wersja podstawowa – rozegrać całą grę przy użyciu algorytmu Minimax z perspektywy gracza pierwszego. Gracz drugi zawsze wykonuje optymalny ruch (oba gracze używają tych samych heurystyk, więc przewidywania gracza pierwszego, co do ruchu przeciwnika są zawsze trafne).
- Wersja rozszerzona (na dodatkowe 20 pkt.) – program zezwoli na grę między dwoma odrębnymi agentami (oponent nie zawsze musi działać optymalnie, gracze mogą zmieniać strategię).

Na standardowym wyjściu program powinien zwrócić reprezentację planszy po zakończeniu rozgrywki. Następnie w dodatkowej linii powinna być wypisana informacja o liczbie rund oraz o tym, który z graczy wygrał. Na standardowym wyjściu błędów powinna zostać zwrócona liczba odwiedzonych węzłów drzewa decyzyjnego oraz czas działania algorytmu.

Punktacja:

1. Poprawne zdefiniowanie stanu gry i funkcji generującej możliwe ruchy dla danego stanu i gracza. (10 punktów)
2. Zbudowanie zbioru heurystyk oceny stanu gry dla każdego z graczy, każdy z graczy powinien mieć przynajmniej 3 różne strategie. (20 punktów)
3. Implementacja metody Minimax i programu w wersji podstawowej (30 punktów)
4. Implementacja alfa-beta w wersji podstawowej. (40 punktów)
5. Modyfikacja programu do wersji rozszerzonej, co umożliwi rozegranie partii pomiędzy dwoma programami (np. dwoma wywołaniami tej samej aplikacji) oraz zastosowanie heurystyk adaptacyjnie zmieniających strategię gracza w celu osiągnięcia zwycięstwa (**dodatkowe 20 punktów**).

Do zadania przygotuj raport zawierający opis teoretyczny metody, formalne sformułowanie problemu z ograniczeniami, stanu gry i drzewa decyzyjnego oraz opis idei rozwiązania wraz z krótkim przykładem. W raporcie wskaż wykorzystane materiały źródłowe oraz krótko opisz biblioteki wykorzystane przy implementacji. W podsumowaniu raportu dodatkowo opisz napotkane problemy implementacyjne przy wykonywaniu zadania. Raport wyślij prowadzącemu przynajmniej na 24 godziny przed oddaniem listy.

4 Literatura

- Clobber
- Clobber - opis zasad
- J.F. Nordstrom – Introduction to Game Theory

- M. Maschler et al., Game Theory
- N. Nisan et al., Algorithmic Game Theory
- M. J. Osborne, An Introduction to Game Theory